

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

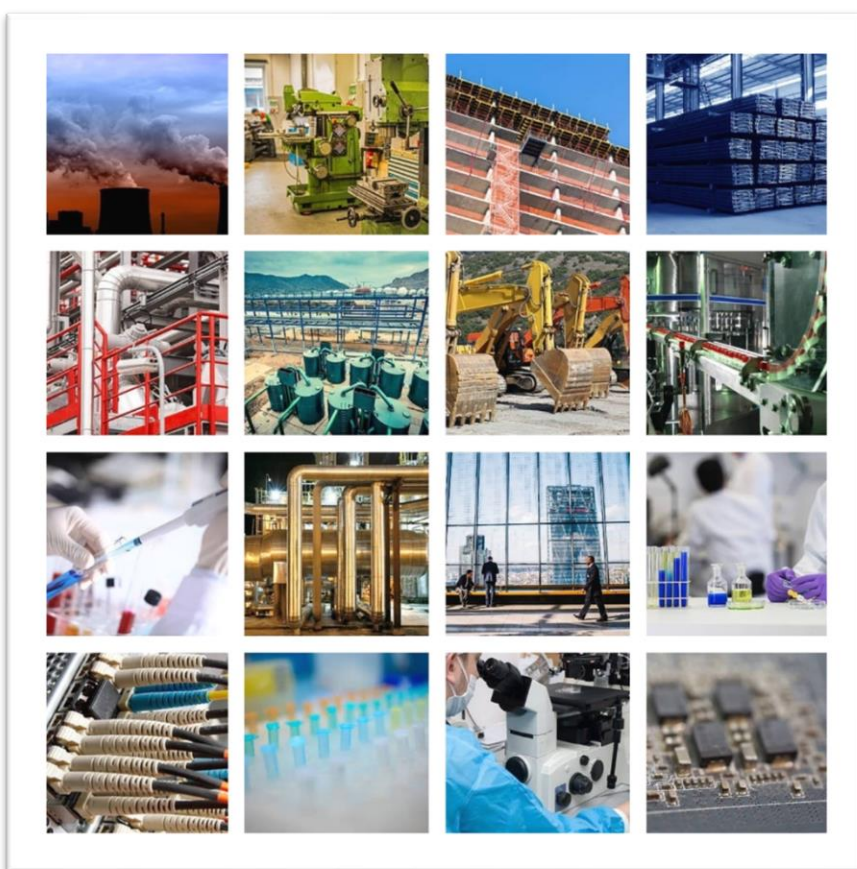

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МААКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Анализ и оценка на степента на постигането на целите на ОПИМСП, ефективността и ефикасността на изпълнението на програмата, и въздействие на програмата върху конкурентоспособността и производителността на МСП

РЕЗЮМЕ

Документът е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от „Сигма Метрик“ ДЗЗД и при никакви обстоятелства не може да се приема, че неговото съдържание отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Идентификация

Договор №:	РД-02-29-3/ 19.01.2023 г.
Договарящ орган:	Министерство на иновациите и растежа
Име на проекта:	„Извършване на оценка на приноса на подкрепата от ЕСИФ за постигане на целите на Оперативна програма „Инициатива за малки и средни предприятия“ 2014-2020““
Изпълнител/Консултант:	Дружество по ЗЗД „СИГМА МЕТРИКС“ гр. София, ул. Чумерна №1, ап. 10 Тел.: 0888759479 Имейл: office@globalmetrics.eu
Дата на подписване на договора:	19.01.2023 г.
Дата на започване изпълнението:	19.01.2023 г.
Краен срок на проекта:	19.09.2023 г.
Ръководител екип	Ралица Симеонова-Ганева Имейл: ralitsa@sigma-hat.com
Вид доклад:	Резюме на Доклад по Дейност 4: Обобщен доклад
Дата на издаване на доклада:	19.06.2023 г.
Експертен екип:	Ключови експерти: доц. д-р Ралица Симеонова-Ганева (Ръководител екип), д-р Радостина Ангелова, доц. д-р Калоян Ганев, Кремена Михайлова; Неключови експерти: Десислава Банкова, Габриела Йорданова, Ралица Димитрова, Катерина Георгиева

Документът е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от „Сигма Метрикс“ ДЗЗД и при никакви обстоятелства не може да се приема, че неговото съдържание отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Уводни бележки

Оперативната програма „Инициатива за малките и МСП“ (ОПИМСП) е съвместна програма на Европейската комисия (ЕК) и групата на Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) за финансови инструменти за малки и средни предприятия през програмен период 2014-2020 г. Инициативата е насочена към подобряване на достъпа до финансиране на МСП чрез съчетаване на средствата от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) с друго финансиране от бюджета на ЕС, от една страна, а от друга – посредством засилването на взаимодействието между съществуващите програми за подкрепа на МСП, както на национално, така и на равнище ЕС. Ключов момент в случая се явява натрупаният опит, придобит чрез прилагането на Инициативата JEREMIE в България през първия програмен период (2007-2013). ОПИМСП е насочена към улесняването на достъпа до финансиране на МСП и генериране на допълнително кредитиране, особено на микропредприятията¹, като предоставя гаранции посредством съвместен финансов инструмент, комбиниращ средства от Хоризонт 2020, COSME, ЕИФ, ЕИБ и ЕФРР, в сътрудничество с ЕИБ/ЕИФ. Програмата е разработена в съответствие с подхода за прилагане на „Инициативата за МСП“ в Европа и е одобрена от ЕК на 13 октомври 2015 г. ОПИМСП е програмирана, така че резултатите от изпълнението ѝ да водят до:

- 1) По-добър достъп до финансиране на МСП;
- 2) По-висока инвестиционната активност на МСП;
- 3) По-висока производителност на МСП.

Основната цел на Инициативата е подпомагане на предприятията чрез улесняване на достъпа до финансиране. От своя страна, подобреният достъп до финансиране е ключова предпоставка за икономически растеж и създаване на работни места. Основните макроикономически ефекти, които се очаква да бъдат постигнати в резултат на изпълнението на Програмата са именно по отношение на постигането на по-висок икономически растеж и по-високи нива на заетост. В допълнение към тези заложили микро- и макроикономически ефекти, изпълнението на ОПИМСП следва да допринесе за повишаване на приноса на Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ) към финансовите инструменти на ниво ЕС.

Бюджетът на ОПИМСП възлиза на 102 млн. евро. Индикативният размер на портфейла от дългово финансиране, който е заложен да бъде генериран в резултат на изпълнението ѝ, е над 400 млн. евро.

¹ Микропредприятия са тези, които имат средносписъчен брой на персонала, по-малък от 10 души.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

В края на 2016 г. са подписани оперативни споразумения с десет финансови посредника. Тези финансови посредници реално са стартирали отдаването на заеми на МСП почти веднага след това, като са осъществили подбора на действащите МСП, които са станали и крайни получатели. Селекцията на МСП – крайни получатели е съобразено с параметрите на Програмата и от нея са изключени сектор селско стопанство и дейностите, свързани с хазарт, тютюневи изделия, алкохол и пр.² Периодът на отдаване, в който финансовите посредници са имали право да отпускат нови заеми на предприятията, е изтекъл на 31 декември 2019 г.

Използвани данни и методи за извършване на оценката

Използваните данни включват официална статистика на Евростат, НСИ, БНБ и ЕЦБ, актуални данни от ИСУН, административни данни за изпълнението на програмата от УО и ЕИФ, резултати от качествено изследване сред заинтересованите страни, проведено за нуждите на настоящия доклад, аналитични доклади и статистика, публикувани от МИР, МИ, ИАНМСП, ЕК, ЕЦБ и др. За проследяване на ефектите от Инициативата са използвани:

- Анонимизирани данни за основните финансови-икономически показатели от годишните финансови отчети за всички подкрепени предприятия и за контролна група от над хиляда предприятия, които не са получили подкрепа по Програмата;
- Резултати от анкетно проучване сред 400 предприятия: 195 крайни получатели и 205 неподкрепени предприятия, формиращи контролна група за нуждите на настоящия доклад,

При извършването на оценката са приложени следните основни методи:

- Кабинетно проучване: преглед и анализ на релевантни източници на информация и свързани документи;
- Провеждане на собствени качествени и количествени проучвания;
- Прилагане на качествени методи за анализ и описателен количествен анализ;
- Статистически/иконометричен анализ за оценяването на нетните ефекти.

Изготвянето на доклада стъпва в максимална степен на приложението на контрафактологичен анализ. В същото време са приложени и установените стандартни методи за изготвянето на подобни оценки като кабинетно проучване, анализ на релевантните програмни документи, анализ на финансовото и икономическото развитие на

² Съгласно "Споразумението за финансиране между Република България и Европейския инвестиционен фонд (ЕИФ)" и "Споразумението между кредиторите относно прилагането на „Инициативата за МСП“ в България между Република България, Европейския съюз, Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) и ЕИФ и приложимите към тях Регламенти на ЕС.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

подкрепените МСП, оценка на брутни ефекти, оценяване на ефектите по отношение на качествени показатели, които не подлежат на квантифициране и количествена оценка и пр.

Основни параметри на изпълнението на ОПИМСП

В края на периода на подкрепата броят на подкрепените предприятия достига 3 908 (преизпълнение с 41.3%), постигнатата стойност на лостовия ефект е 5.65, а общият размер на отпуснатите нови заеми от финансовите посредници възлиза на 583 139 333 евро (преизпълнение с 42.9%).

Индикатори за резултати на ОПИМСП са „процент на предприятията, успешно получили финансиране чрез банков заем“ и „производителност на МСП“, които следва да бъдат проследени за слабо развитите региони (които в случая на България обхващат цялата територия на страната). Заложените целеви стойности на индикаторите са определени в съответствие със стойността им през релевантната базова година.

Таблица 1. Общи и специфични за програмата показатели за изпълнението:

Индикатор 1: Производствени инвестиции: Брой предприятия, получаващи подкрепа (Мерна единица: брой предприятия)	Базова стойност: 0 Целева стойност: 2 816 Достигната стойност: 3 980
Индикатор 2: Минимум лостов ефект (Мерна единица: х пъти, принос от ЕФРР)	Базова стойност: 0.00 Целева стойност: 4.00 Достигната стойност: 5.65
Индикатор 3: Общ размер на отпуснатите нови заеми от финансовите посредници (Мерна единица: евро)	Базова стойност: 0 Целева стойност: 408 000 000 Достигната стойност: 583 139 333

Източник: ИСУН

Таблица 2. Специфични по програмата показатели за резултати

Индикатор	Мерна единица	Категория регион	Базова стойност (година)	Достигната стойност (2019)	Целева стойност (2023 г.)	Източник на данните	Честота на отчитане
% на предприятията, успешно получили финансиране чрез банков заем	%	Слабо развити региони	70% (2014 г.)	77%	73%	ЕК / ЕЦБ	Годишно

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Производителност на МСП	ДС по факторни разходи (хил. лв.) /засто лице	Слабо развити региони	16.8 (2012 г.)	29.2 ³	19.3	НСИ	На две години
-------------------------	---	-----------------------	----------------	-------------------	------	-----	---------------

Източник: ОПИМСП

Териториалното разпределение на получените подкрепа предприятия отразява напълно териториалното разпределение на предприятията в страната. В процеса на предоставяне на помощта не са допуснати изкривявания и дисбаланси от териториален характер и всички допустими предприятия на територията на страната са имали достъп до подпомагането. Кредитният ресурс е разпределен пропорционално като са налице съвсем малки измествания между северозападния и югозападния регион, което се дължи в голяма степен на по-малкия капацитет на предприятията от северозападния регион да поемат кредитен ресурс: тези фирми получават по-нисък дял от общия размер на кредитирането спрямо броя фирми от този регион, а югозападният получава по-голям дял от кредитния ресурс спрямо общия брой кредити (и фирми) от този район.

Таблица 3. Регионално разпределение на подкрепата

	Процент от всички предприятия в страната, 2021	Предприятия, получили помощ по ОПИМСП	Среден размер на отпуснатите кредити (в лева)	Обща стойност на отпуснатите кредити в региона (в лева)	Дял на кредитния ресурс отпуснат на фирми в региона, %
Северозападен	6.9%	6.9%	176 774.3	55 860 674	4.9%
Северен централен	8.7%	7.6%	230 943.7	80 368 403	7.1%
Североизточен	12.6%	11.2%	222 409.2	114 318 341	10.1%
Югоизточен	13.8%	14.5%	232 756.1	155 015 593	13.7%
Югозападен	40.4%	42.6%	271 018.0	529 569 244	46.6%
Южен централен	17.6%	17.3%	252 003.9	200 091 081	17.6%

Източник: Данни за предприятията в страната: НСИ, Структурна бизнес статистика, по сектори и по статистически райони, данни за получените подкрепа предприятия: ЕИФ

От една страна, разпределението по сектори на обхванатите предприятия отразява адекватно структурата на предприятията по икономически дейности. От друга страна, профилите на подкрепените предприятия съответстват на секторните специфики и конкретни нужди на активните предприятия.

³ Собствени изчисления на база на данните за добавената стойност и заетите лица в МСП в България, публикувани от ЕК в доклада *SME Performance Review: 2022 SME COUNTRY FACT SHEET*.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

В секторен план са налице специфики, свързани с естеството на отделните видове предприемаческа дейност, но също така и с оглед ресурсоемкостта и специфичните нужди на отделните сектори. Като важен позитив на подкрепата може да бъде посочено, че предприятията от сектор преработващата промишленост са с дял над два пъти по-висок сред подкрепените предприятия отколкото е тяхната тежест сред всички предприятия (18.1% сред подкрепените и 7.5% сред всички предприятия в страната⁴). Това е свързано както с нуждите на този тип предприятия, така и индикатор за тяхната жизнеспособност и роля в икономиката на страната. Други сектори, които са представени в по-голяма степен сред подкрепените предприятия са търговия, строителство, транспорт и добивна промишленост. Необходимостта на допълнителен ресурс в тези сектори е силен фактор за тяхното присъствие сред подкрепените предприятия.⁵ Обратно, сред по-слабо представените сектори са хотелиерство, разпространение на информация и творчески продукти, операции с недвижими имоти, професионални дейности, административни дейности, образование, здравеопазване, култура, спорт и развлечения. Спецификите тук са свързани както с нуждите от кредитен ресурс, така и с гъвкавите оперативни цели по сегменти (зададени като максимално допустим брой/дял кредити по икономически сектори и големина на фирмите), съгласно споразуменията между ЕИФ и търговските банки.

Приблизително равни дялове от подкрепените предприятия посочват, че отпуснатият кредитен ресурс им е бил необходим за инвестиционни и за оборотни нужди. По данни на ЕИФ около 28% от кредитите са били отпуснати с инвестиционни цели, а 71% като оборотен капитал. Въпреки, че делът на инвестиционните кредити е едва 28% от общия брой, в тях е вложен около 40% от ресурса, докато размерът на оборотните кредити е около 57% от отпуснатия кредитен ресурс (при около 71% от броя кредити в тази група).

Изпълнението на ОПИМСП е ефективно. На първо място, целевият резултат е постигнат с относително ниски за пазарните реалности разходи по отношение на покритието на риска и параметрите на предоставяните кредити за търговските банки и крайните получатели. На второ място, постигнатите стойности на показателите за изпълнение са значително по-високи от първоначално заложените, без да има допълнително повишаване на разходите. По този начин, осъществените резултати се характеризират с влагането на по-малко количество ресурси от планираното. Така е постигнато значително по-голямо количество резултати на относително ниска цена на макро ниво. На фирмено ниво получаването на подкрепата е свързано с относително по-ниски разходи за подкрепените предприятия в

⁴ Тези изчисления са на база на броя предприятия от този сектор в страната и броя на подкрепените предприятия.

⁵ Тези четири сектори са от особен интерес в контекста на ИМСП. Делът на предприятията в тях надхвърля 44%, а наетите лица в тях представляват около 30% от всички наети лица в икономиката през 2021 г. Достъпът до финансиране за тези предприятия е не по-малко важен от този във всички останали сектори, а въздействието от подкрепата на тези сектори е съществено. В същото време предприятията от тези сектори не са допустими кандидати за БФП. Включването им сред крайните получатели е възможност за тези предприятия да получат ефективна подкрепа с публичен ресурс.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

сравнение с МСП, които не са получили подкрепа. Преференциалните лихви по кредита са причина за 22.5% от управителите на бизнеса да се възползват от този финансов инструмент, а намалените изисквания за предоставяне на обезпечение са посочени като причина от 27.5% от управителите.⁶ Нещо повече, подкрепените предприятия се характеризират със значително по-високи нива на дългосрочни и краткосрочни задължения към финансови институции, които нарастват съответно със 160% и 141% за периода преди и след получаване на подкрепата (за сравнение при контролната група тези изменения са съответно 27% и 39%). В същото време подкрепените МСП са реализирали нетни лихвени приходи, които възлизат на приблизително 1% от разходите за дейността⁷, за разлика от контролната група МСП, за които финансовият резултат е огледален – нетни лихвени разходи съответстващи на приблизително 1% от разходите за дейността.⁸ Това е показателно за много по-ниска цена на финансирането при подкрепените предприятия.

Изводи

В рамките на подкрепата, за периода 2017-2019 г., по Инициативата е генериран финансов ресурс на стойност 568 млн. евро., който е предоставен на български МСП по формата на банков кредит. Гаранционният инструмент, осигурен по Програмата, е структуриран по начин, който позволява относително бързо предоставяне на подкрепата на финансовия пазар и постигане на осезаема ефективност в краткосрочен план, особено в контекста на относително недобрят достъп до финансиране в референтния базов период и последващите години. Наблюдаваното увеличение за периода 2014-2019 г. при кандидатствалите и успешно получили банков заем МСП в България от 7 пр.п. е значително в сравнение със средните изменения в ЕС. Още по-голям е ефектът по отношение на процента предприятия получили цялата поискана сума, който за същия период за България нараства с 14 пр.п. (от 58 на 72%). Тези подобрения в достъпа до финансиране и ръста на инвестиционната активност са показателни за положителния принос на ключови ендогенни и екзогенни фактори, сред които и изпълнението на ОПИМСП.

Положителният принос се дължи и на специфичния дизайн на предоставяния финансов инструмент. За първи път финансов инструмент комбинира ресурс от оперативната програма с друг ресурс, който служи за покритие на гаранциите, тоест има други поематели на риска⁹, освен риска, който се поема от Програмата (за разлика от предишните инструменти изпълнявани от ЕИФ и другите гаранционни инструменти в България). По

⁶ Източник: Собствено проучване сред подкрепените МСП и контролна група предприятия.

⁷ Тук не са включени разходи за лихви, данъци и амортизация.

⁸ Собствени изчисления на база ГФО на подкрепените предприятия и контролна група МСП, които не са получили подкрепа.

⁹ Съгласно "Споразумение между кредиторите относно Инициативата за малки и средни предприятия (МСП)", са Република България (със средствата по ОП), ЕИФ, ЕИБ и ЕК.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

този начин самият дизайн на инструмента води до постигнатия лостов ефект (ливъридж). Инструментът е структуриран по начин, който да осигурява бързо и гъвкаво прилагане. За разлика от БФП, финансирането се получава в реално време за покриване на нуждите на текущи бизнес проекти, а не след вече успешната им реализация, която обичайно е временно финансирана чрез алтернативни източници, в т.ч. със средства на собствениците). Ето защо, помощта, предоставена по ОПИМСП, е по-навременна и по-ефективна.

Гаранционният инструмент по Инициативата се характеризира с условия за допустимост и начин за изпълнение, които напълно съответстват на текущата кредитна политика на банките. Това от своя страна е фактор избраните финансови посредници да стартират целевото кредитиране относително бързо и да постигнат голяма част от изпълнението на портфейла в рамките на първите две години.

Гаранцията има 60% покритие в период, когато стандартно гаранционните програми са с 50% покритие и без таван на загубите, т.е. преференциални пазарни условия (по-високо ниво на покритие спрямо алтернативите). За МСП, особено за микро и малките предприятия, както обезпечението, така и цената на кредита са трудно преодолимо предизвикателство. Този специфичен дизайн на гаранцията влияе пряко върху изискванията за обезпечение. Резултатите от проведеното качествено изследване сред финансовите посредници показват, че привлекателността на инструмента за крайните получатели се дължи предимно на специфичният дизайн по отношение на обезпечението (особено за микропредприятията, които притежават ограничен размер активи, и за които гаранциите работят много добре).

Лихвеното понижение на кредита се изразява в *трансфера на ползи*, който в този инструмент е дефиниран като лихвена субсидия.¹⁰ Такъв режим на *трансфер на ползи* по гаранционен инструмент се прилага в България за първи път.

Резултатите от анализа показват, че в рамките на Инициативата финансовите институции са успели да привлекат, селектират и предоставят подкрепа на предприятия с относително висок потенциал за развитие, немалка част от които са възприемани като по-рискови и се характеризират с по-малка вероятност да бъдат одобрени за кредитиране без наличие на подобен финансов инструмент.

¹⁰ Регламентът за ИМСП дефинира ползата като понижение на лихвата, като ясно и изрично е описан алгоритъмът, по който се калкулира трансферът на ползи, а прилагането на този алгоритъм е лесно проверяемо (т.е. това понижение не се определя по преценка на финансовите посредници).

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

В това отношение, ОПИМСП успешно е достигнала до онази група предприятия, която е относително в по-слаби позиции по отношение осигуряване на обезпечаване за получаване на нови банкови кредити, и по този начин е допринесла за устойчивото им развитие.

В периода в обхвата на оценката (2015-2021 г.) подкрепените предприятия увеличават своите показатели пет пъти повече, в сравнение с промяната, която успяват да отбележат други сходни предприятия, които не са подкрепени в рамките на ИМСП¹¹. Ако в този период съвкупно приходите на контролна група сходни предприятия нарастват с около 16%, при подкрепените предприятия ръстът е в рамките на около 83%. Ако обичайният ръст на активите е 18.9% (при контролната извадка от сходни предприятия), получателите на помощта почти удвояват своите активи. Сходни са числата и по отношение на дълготрайните материални активи. Това показва, че подкрепените предприятия са реализирали интензивна инвестиционна дейност, която е почти пет пъти по-висока от обичайната за същите по сектор и профил предприятия.

Подкрепените новостартирали предприятия увеличават два пъти своите приходи, увеличават три пъти печалбата си и ДМА, а персоналят им нараства два пъти, при четири пъти ръст в разходите за заплати. При контролната група новостартиращи предприятия ръстът в приходите е малко под 50% (47.5%), печалбата им нараства едва с 6%, а ДМА се увеличава два пъти. Заетите лица нарастват с около 50%. Тези резултати показват динамичното развитие на подкрепените предприятия.

Динамичното развитие на подкрепените предприятия, както и създадената инфраструктура и капацитет с новопривлечения персонал и направените инвестиции са важни предпоставки за допълнителни съпътстващи икономически ефекти (*spin off*) в дългосрочен план. В допълнение на това, може да се очаква, че с нарасналата печалба и подобрените си показатели, фирмите, получили подкрепа по ИМСП ще продължат да инвестират и да се развиват динамично в краткосрочен и средносрочен план.

Изпълнението на ОПИМСП има положителен ефект върху българската икономика. В краткосрочен план могат да бъдат проследени осезаеми ефекти върху приходите, частните инвестиции и заетостта. Допълнителен револвиращ ефект е налице в резултат на увеличените икономически показатели на предприятията на микро ниво. Постигнатите брутни ефекти при подкрепените предприятия са както следва:

- 14 629 новосъздадени работни места, които съответстват на увеличението в числеността на персонала при крайните получатели за периода 2015 – 2021 г.

¹¹ За целите на тази част от анализа е конструирана контролна извадка от предприятия, които имат сходни характеристики по сектор на икономическа дейност и не са новостартиращи предприятия.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

- Общо нарастване на разходите за персонал в подкрепените МСП от 1 101.1 млн. лв.
- Общо увеличение в приходите от дейността на всички подкрепени предприятия за периода 2015-2021 г. от 8 852.1 млн. лв.
- Общо увеличение в размера на дългосрочните активи на всички крайни получатели от 2 272.1 млн. лв.

Освен на микро ниво, програмата оказва въздействие и на макро ниво. Подобреният достъп до финансиране посредством въвеждането на финансовия инструмент в рамките на ОПИМСП води до различни положителни брутни и нетни ефекти. По-конкретно, програмата е насочена към подпомагане и повишаване на конкурентоспособността и устойчивостта на предприятията чрез улесняване на достъпа до финансиране. Въпреки ограничения размер на ресурса, подобреният достъп до финансиране води до по-висока бизнес активност, икономически растеж и създаване на нови работни места. Към края на 2022 г. нетните ефекти върху ключови макроикономически показатели от изпълнението на Програмата са както следва¹²:

- 0.07% върху реалния БВП;
- 0.06% върху износа на стоки и услуги и 0.04% върху вноса;
- 0.04% върху частните инвестиции;
- 0.08% върху заетостта;
- 0.14% върху средната работна заплата.

Изграждането на икономика, основа на знанието и иновациите, е свързано със стимулирането научно развойната дейност в предприятията. Иновационната дейност е силно зависима от достъпа до финансов ресурс. ОПИМСП допринася за подобряване достъпа до финансиране на предприятията, особено на микро и малките предприятия, като Инициативата въздейства пряко и косвено върху изграждането на икономика, основана на знанието и иновациите.

Реализирането на Инициативата води до положително въздействие върху българските предприятия. Достъпът до финансиране е в основата на подобрието на всички останали фактори на конкурентоспособност на фирмено ниво, от една страна, иновационна дейност, използване на ИКТ, прилагането на добри практики, развитие на човешките ресурси и др. От друга страна, той е пряко свързан с бизнес представянето и устойчивото развитие на МСП (заетост, печалба и продажби, пазарен дял и пр.).

¹² Съгласно публикацията от м. март, 2023 г. на Администрацията на Министерския съвет на Република България „Фондовете на ЕС в България: Оценка на макроикономическите ефекти от изпълнението на програмите, съфинансирани със средства от ЕС“

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Програмата има принос към постигане целите на националните стратегически документи за насърчаване на малките и средните предприятия в следните направления:

- Подобряване на достъпа до финансиране на МСП;
- Подобряване на достъпа до пазари и в частност насърчаване на интернационализацията на МСП;
- Повишаване нивата на дигитализация и уменията;
- Насърчаване на иновациите;
- Насърчаване на предприемаческата дейност и в частност подкрепа за стартиращи предприятия.

Реализирането на ОПИМСП е допринесло за подобряване стойностите на показателите за конкурентоспособност на МСП в България и има положителен принос върху постигане целите на Националната стратегия за насърчаване на малките и средните предприятия.

Препоръки

Въз основа на направената оценка могат да бъдат формулирани следните препоръки:

- ОПИМСП е успешна и прилагането на финансовия инструмент следва да бъде продължено. Постигнатите положителни резултати и натрупания опит от страна на всички участници в процеса на предоставяне на помощта са важна предпоставка за постигане на висока ефикасност и ефективност на подобни бъдещи програми.
- В тази връзка, приложеният по ОПИМСП дизайн на инструмента по отношение съчетаването на ресурс и трансфер на ползи може да бъде разглеждан като добра практика.
- При бъдещо структуриране и прилагане на сходен финансов инструмент следва да продължи практиката да бъдат правени предварителни анализи на кредитирането на МСП и да бъдат отчитани нуждите на пазара, в частност на МСП, и очакванията на икономическите агенти, които са динамични и определени от редица вътрешни и външни икономически, социални и политически фактори.
- Административните тежести следва да бъдат редуцирани в максимална степен, за да се избегне ненужно затрудняване на финансовите посредници, което впоследствие се прехвърля на техните клиенти – подкрепяните МСП.
- При програмирането условията за допустимост и начинът на прилагане следва да бъдат съобразени с кредитната политика, която провеждат финансовите институции, която е динамична и специфична за всеки конкретен времеви период. Би било добре да се помисли дали в обхвата на кредитите, отпуснати по ИМСП, да не бъдат

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

включени и овърдрафт кредити, които увеличават своя брой и дела си в общия размер на кредитния ресурс (виж т.4. приложение). Това би отговорило на потребностите от оборотни средства и на нуждите на динамично развиващите се предприятия.

- ОПИМСП е тясно свързана с целите за растеж и заетост и с приноса на България към постигането на взаимно-допълващите се видове растеж съгласно стратегията "Европа 2020". В същото време обаче, финансовият ресурс е ограничен, а броят на подкрепените предприятия обхваща едва 1,25% от всички предприятия в страната, поради което е трудно Програмата да допринесе съществено за преодоляване на икономическите, социалните и териториалните различия. Към момента териториалното разпределение на получателите съответства напълно на разпределението на предприятията на територията на страната. Би могло да се помисли за териториален фокус, чрез който предприятия в икономически по-слаборазвитите региони да имат по-голям дял сред получателите, така, че инвестицията да допринесе за преодоляване на териториалните различия.
- Би било добре създаденият механизъм и установените партньорства да продължат, като се алокира по-голям ресурс, който да осигури кредитиране на по-голям брой предприятия. Реалистична би била цел програмата да повиши обхвата си от 1,25% от активните предприятия до 3% от предприятията – или да се разпределя приблизително два пъти по-голям кредитен портфейл (който да обхване около 8 000 кредита).
- При бъдещо структуриране следва също така да бъдат отчитани поставените цели в европейските и национални стратегически документи, по отношение на поставените политики за развитие за постигане на синергия и допълняемост при изпълнение на различните програми и прилагането на финансови инструменти

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

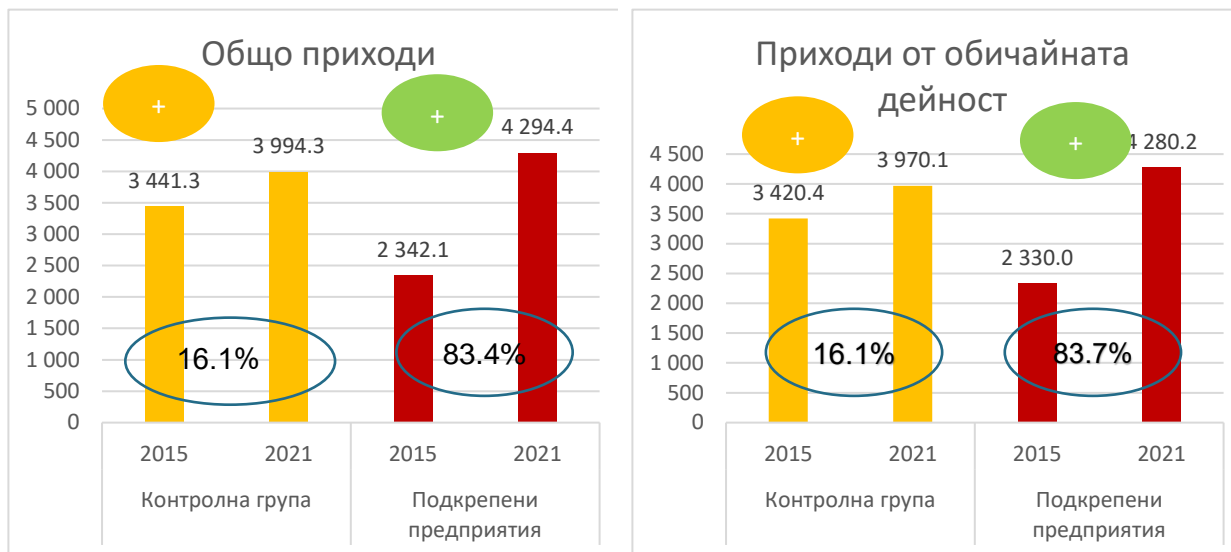
ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Избрани факти

Фигура 1. Изменение в приходите при подкрепените предприятия и контролна група МСП

Източник: Собствени изчисления

Легенда:

Значителен ръст (над 75%)

+

Незначителна промяна (между -1% и +1%)

=

Умерен ръст (под 20%)

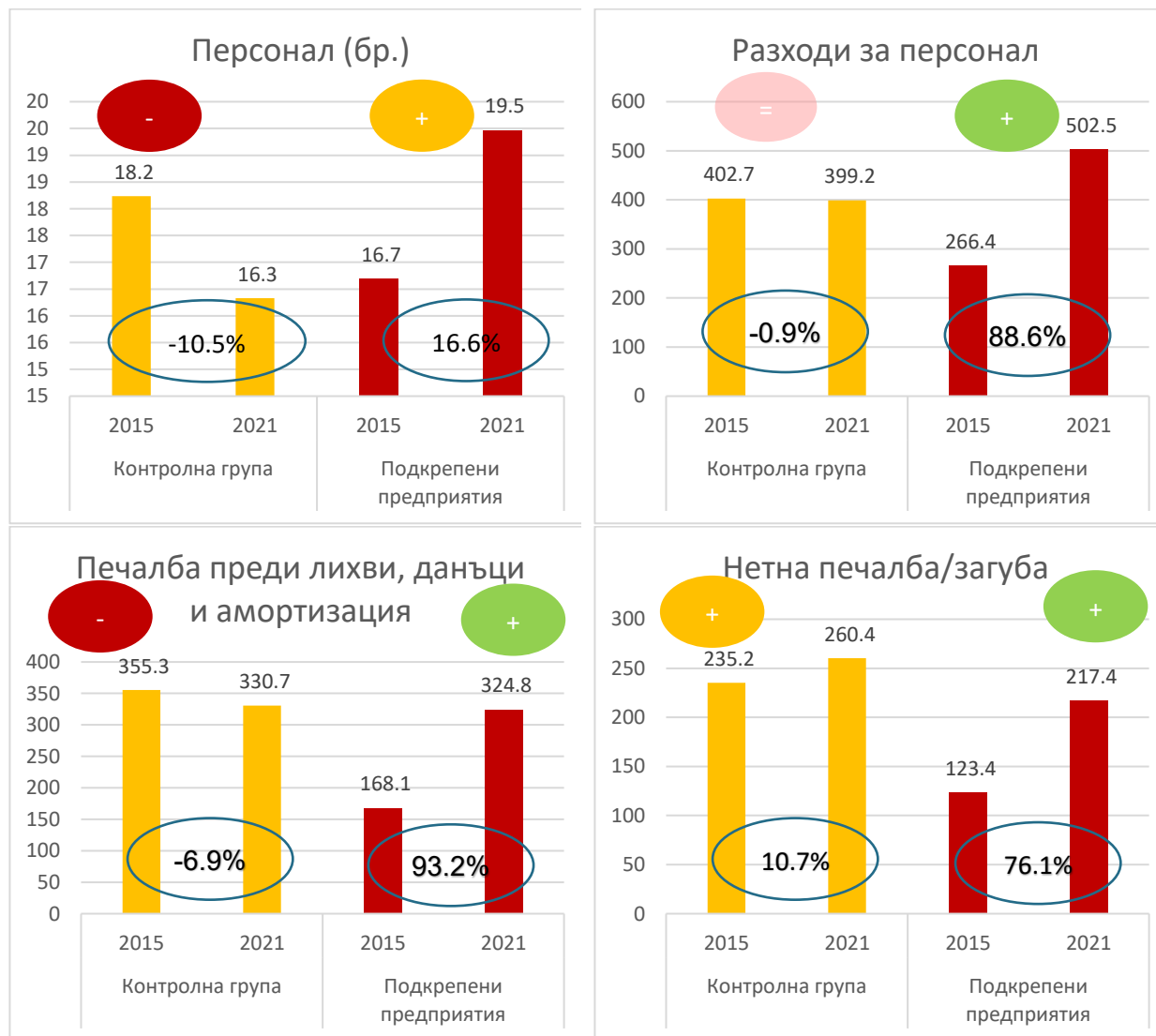
+

Спад за периода

-

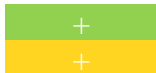
Фигура 2. Изменение в заетостта и печалбата при подкрепените предприятия и контролна група МСП

Източник: Собствени изчисления

Легенда:

Значителен ръст (над 75%)

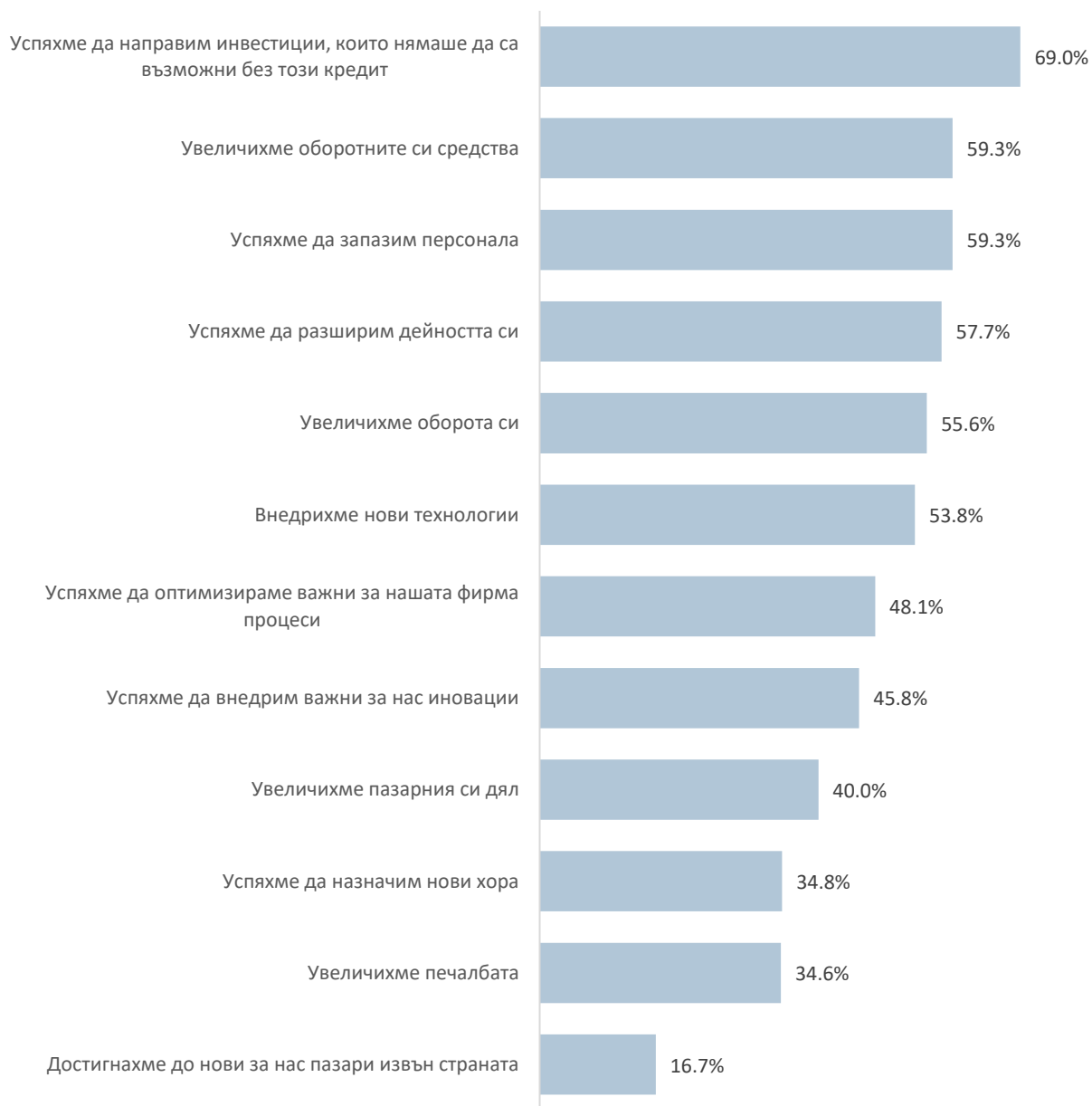
Умерен ръст (под 20%)

Незначителна промяна (между -1% и +1%)

Спад за периода

Фигура 3. Процент отговорили на въпроса „До каква степен успяхте да постигнете всяко от изброените благодарение на кредита, който сте получили по ОПИМСП?“

Източник: Собствено изследване сред подкрепените предприятия за нуждите на настоящата оценка

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МААКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Таблица 4. Достъп до финансиране на МСП: използване на финансови инструменти

	Предприятия, получили помощ по ОПМСП	Контролна група предприятия ¹³
Овърдрафт по разплащателна сметка	80.8%	42.9%
Инвестиционен банков кредит	77.4%	43.2%
Банков кредит за оборотни средства	77.1%	52.8%
Финансов лизинг (за покупка на оборудване автомобили и други)	75.9%	38.7%
Кредитна карта	68.2%	45.5%
Средства на собственика /собствениците на предприятието	54.5%	73.5%
Финансиране от европейските фондове	38.5%	26.7%
Финансиране от правителствена програма други местни и чуждестранни програми	30.4%	28.6%
Заем от близки и приятели	30.0%	46.4%
Кредит /и със специално предназначение	15.0%	14.8%

Източник: Изследване сред получатели на помощта и контролна група фирми, които имат сходни характеристики и също са използвали кредитен ресурс през последните 5 години

¹³ Контролната група предприятия са подбрани чрез метода на най-близките двойници (propensity score matching, PSM), като в последствие в процеса на подбор и интервюиране, изследването сред контролна група е обхванало само фирми, които са кредитополучатели. По този начин сравнението между двете групи очертава спецификите на получателите на помощта в сравнение с обичайния профил на предприятията, които използват кредитен ресурс.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Таблица 5. Процент от МСП с положителни бизнес резултати: сравнение между подкрепени предприятия и неподкрепени предприятия, които са ползвали банкови кредити

Показатели за бизнес представяне през 2021-2022	Неподкрепени МСП, ползвали инвестиционен банков кредит	Неподкрепени предприятия, ползвали банков кредит за оборотни средства	Подкрепени предприятия
Увеличени приходи от продажби	62.5%	55.8%	69.8%
Реализиран внос	48.2%	42.0%	37.5%
Реализиран износ	34.9%	30.5%	31.3%
Висока добавена стойност на изнасяните продукти и услуги	56.7%	48.6%	88.9%
Нови работни места (увеличение на броя на наетите)	33.7%	26.7%	50.5%
Увеличени разходи за заплати на персонала	87.2%	76.7%	66.4%
Растеж на пазарния дял	30.2%	23.3%	25.0%
Инвестиции в нови технологии (през последните пет години)	78.8%	66.7%	87.5%

Източник: Собствено проучване сред крайните получатели и контролна група от МСП

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

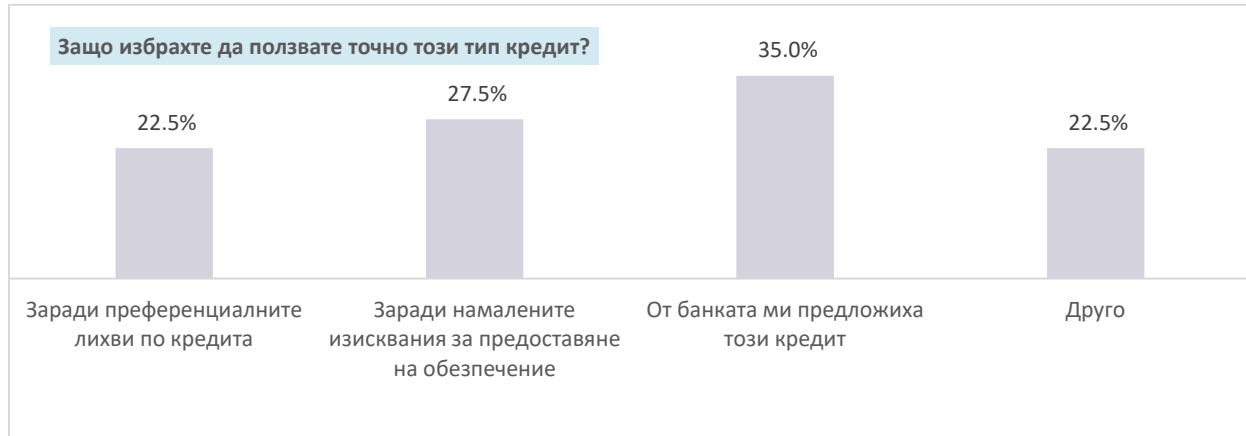

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

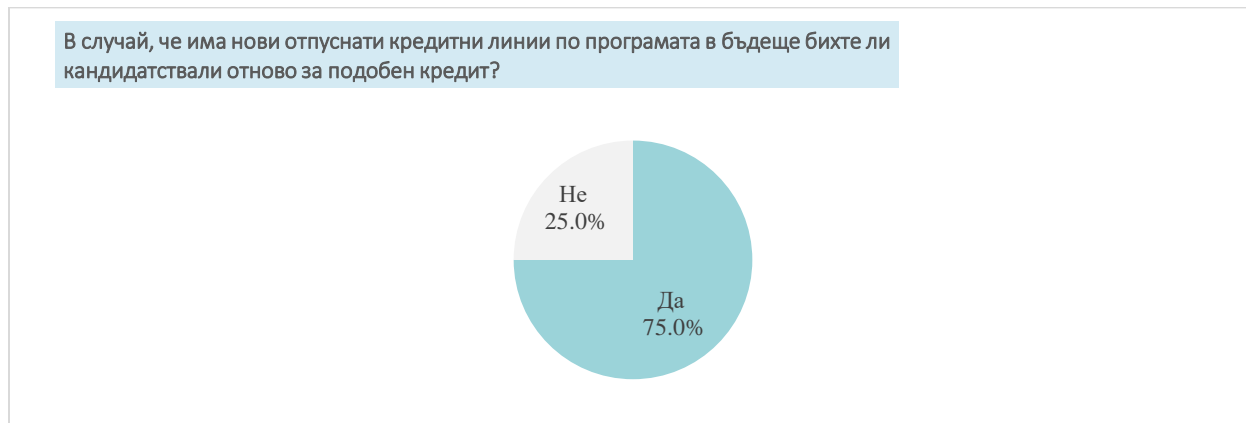
ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Фигура 4. Причини, поради които МСП са избрали да ползват подкрепата

Източник: Изследване сред получатели на помощта

Фигура 5. Намерение за повторно ползване на подкрепата

Източник: Изследване сред получатели на помощта

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

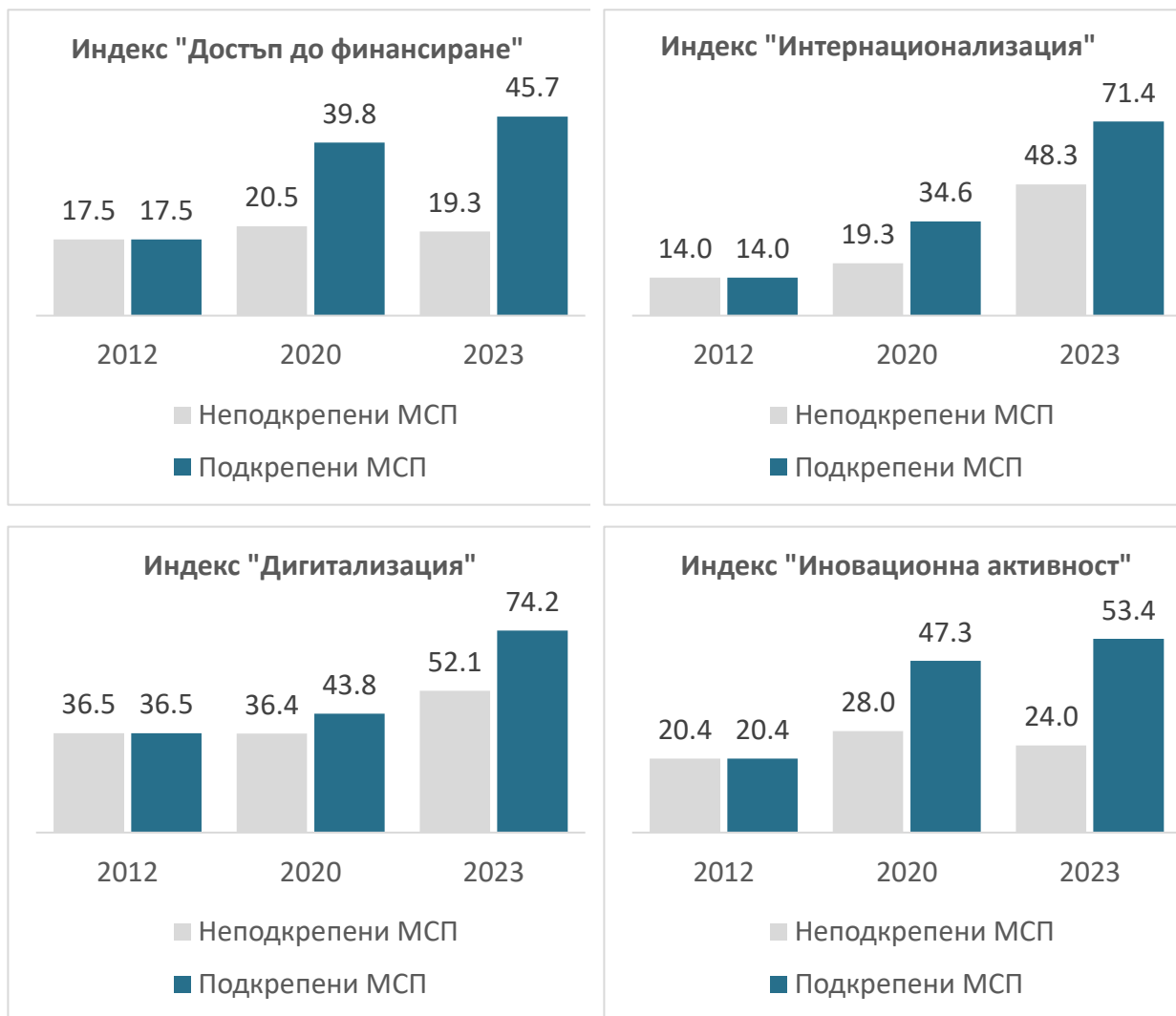

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МААКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Фигура 6. Фактори за конкурентоспособност на МСП: сравнение между подкрепените и неподкрепените предприятия

Източник: Собствени изчисления